

Homilia
literària

2021

Xavier Bosch Sancho

HOMILIA LITERÀRIA

Per XAVIER BOSCH SANCHO

ORGANYÀ

**Organyà, 4 de setembre de 2021.
FIRA DEL LLIBRE DEL PIRINEU**

Ganxes i ganxos, vacunats i no vacunats, autoritats, amics de les lletres... És un honor que m'hagueu encarregat l'homilia laica d'aquest 2021 tan estrany.

La predica ja arribarà, com ha de ser, al minut final. D'entrada, m'ha vingut de gust explicar-vos una història.

A l'altre costat d'aquesta muntanya, quan encara no hi havia arribat el llum elèctric, hi va posar els peus la Teresina Bonjoch.

Tenia vint anys, venia de Mollerussa i hi arribava en autocar per fer de mestra. Tot just havia acabat magisteri, però encara no tenia el títol ni la plaça fixa, i va pensar que aquell poble que no havia sentit ni anomenar podia ser un bon lloc per fer les primeres pràctiques. Hi va arribar a la primavera de 1931, de cara al bon temps, tot just per estrenar-se a l'últim trimestre.

L'escola del poble era al costat de l'Ajuntament i de l'Església en un municipi on no hi havia res més. Ni cases, ni carrers ni un nucli mínim de població. Res. Una masia aquí, una masia allà, molt enllà. Cada veïnat, una família. Cada parròquia, un nom... La Corriu, Sisquer, Montcalb, el Riu de Valls.

La nova mestra s'ho hauria de fer com pogués amb pocs nanos, d'edats diferents i que baixarien de cada mas per anar a gaudir del que és, possiblement, el millor regal que ens han fet als humans: aprendre.

La Teresina es va instal·lar a Cal Badia, una masia assentada en el paisatge que, pagesia a banda, era una mena d'hostal rural abans que s'inventés el turisme rural. Deien que s'hi menjava com els àngels. Tots els aliments eren de casa, era menjar de quilòmetre zero abans que s'inventés el quilòmetre zero perquè, del poble estant, Sant Llorenç de Morunys ja quedava massa lluny i, fins a Berga, hi ha més d'una hora en un autobús que havia de fer la carretera dels mil revolts.

Cal Badia era un mas de façana blanca, flanquejada pels tres noguers de davant de casa i una era que rebia el sol de tot el dia.

Al pis de dalt, hi havia unes quantes habitacions amb el millor confort del moment: un llit, una tauleta de nit, un petit armari i un element imprescindible. Una palangana i un gerro per a la higiene personal. La comuna i la dutxa, per qui la necessités, era fora de les estances, al final del passadís.

Més enllà de la dutxa, una porteta tancada rere de la qual hi havia unes escales que baixaven fins a l'estable per a les vaques, la cort de porcs i un cobert on les gallines campaven al seu aire.

Els amos de cal Badia, a banda del bestiar, tenien quatre fills. Per no allargar tant l'homilia, quedem-nos amb el germà gran i amb la petita. La Maria, la petita, tenia onze anys quan la nova senyoreta va arribar a l'escola.

“No em diguis senyoreta, diga'm Teresina” i la Maria, a canvi, li va ensenyar un secret: que per anar de casa a l'escola i estalviar-se mitja hora de camí, podia fer drecera travessant la palanca de troncs que la família havia construït per passar el riu. Que els troncs es movien una

mica, era veritat. Que la Teresina era més aviat poruga, també. De manera que a les primeres setmanes s'ho havia rumiat moltes vegades abans de posar un peu i després l'altre per mantenir l'equilibri i la dignitat.

Quan va saber que no hi havia any que la fúria d'una riuada no s'endugués la construcció riu avall i els germans de la Maria haguessin de fabricar una palanca nova amb uns altres troncs, la Teresina feia cada passa encara amb més cura de no anar de cap l'aigua.

(A l'altre costat d'aquesta muntanya, més enllà de la Coma i la Pedra, fa 90 anys, la vida era molt dura.)

Al cap d'un any, però, la Teresina ja passava el pont de troncs amb els ulls tancats. Li encantava viure a Cal Badia i fer la feina de mestra. Li agradava tant, de fet, que per presentar-les a les oposicions i fer els exàmens va haver de buscar-se una substituta que li acabés el curs. I com que aquella època les coses anaven com anaven, i no s'havia inventat la vessant absurda de la burocràcia, va tirar pel dret i li va oferir la plaça a la seva germana Dolors.

La Dolors Bonjoch també havia estudiat magisteri i, encara que hagués nascut a Mollerussa, ja havia fet vida a Manresa, havia estat una temporada llarga a Barcelona i havia quedat extasiada pel Passeig de Gràcia i les botigues i els aparadors.

Malgrat la fascinació per tota la cosa urbana, li va faltar temps per dir que sí, que i tant, i va aprofitar l'ocasió per anar a rellevar la seva germana.

La Dolors, doncs, va fer de mestra durant un curs i mig a l'altra costat d'aquesta muntanya. Era una jove amb empena. Des del primer dia va travessar la palanca de troncs sense miraments, va donar menjar als conills i va estar pendent dels ous de les gallines. Es va integrar com

una mes de la família i, amb els seus ulls blaus i el seu posat d'actriu de Hollywood -quan el cinema es gronxava entre el blanc i negre i el color-, la Dolors es va enamorar del fill gran de la família.

He dit abans, quedem-nos amb el fill gran de la família, el Josep, l'hereu, el xicot ferreny bregat a la muntanya, el que manegava tots els negocis familiars, els que anaven bé i els que no tant, com "La Bergadana", la companyia d'autocars entre Berga i Manresa on la família s'hi va acabar enganxant els dits i se'n va sortir com va poder.

Però anàvem a parlar d'amor i no de negocis. La guspira entre el Josep, l'hereu de cal Badia i la Dolors, la nova mestra de l'escola que havia arribat a substituir la seva germana, va ser gairebé a primera vista. M'asseguren que es deien coses boniques. I se les deien en la llengua de les homilies, un català que aleshores encara els servia per a tot.

L'amor, però, **a l'altre costat d'aquesta muntanya**, tampoc no era fàcil. El pare del Josep no beneïa que l'hereu, que a la llarga s'hauria de quedar a casa, amb les terres i les vaques i els matxos i la vida sacrificada, no beneïa -deia- que visqués amb una noia amb un posat de ciutat. De manera que la relació va anar quedant suspesa, esperant temps millors.

Acabat el curs, la Dolors se'n va tornar a Manresa fins que, un any més tard, l'amo de cal Badia, va morir pel que moren la majoria de persones, per falta de salut.

Al Josep, encara de dol pel seu pare, li va faltar temps per guarnir-se, baixar a Manresa i presentar-se a casa dels

Bonjoch per preguntar-li a la Dolors si es volia casar amb ell. Ella, enamorada, va dir que sí. Un sí a l' instant sabent que aniria a viure al paradís de Cal Badia on li tocava cuinar pels hostes i netejar la cort i saber que a l'hivern dormiria amb gebrats als llençols.

El 1935, però, les relacions sempre tenien un últim entrebanc afegit. El Josep va haver de demanar la mà al pare de la Dolors. El Bonjoch, que sabia que la seva filla tenia Barcelona al cap, va fer una sola pregunta abans de donar el vist-i-plau.

- No s'hi sentirà molt sola, la Dolors, allà dalt?

I aleshores, el Josep, va donar la resposta que va marcar el destí d'una família.

- No estarà mai sola perquè jo sempre seré al seu costat.

(A la família sempre hi hagut una certa facilitat per fer frases amb doble subratllat. I, també, una disciplina pirinenca i molta força de voluntat per complir amb la paraula donada).

Així, a l'altre costat d'aquesta muntanya, a Guixers, hi va néixer el primer fill del Josep i la Dolors. A Cal Badia, a tocar del riu, va començar a respirar... el meu pare.

El van batejar com a Jordi Bosch Bonjoch. El van batejar - el fet no és menor- el dia que començava la mal anomenada guerra civil.

Després, va viure el tros de calendari que li va tocar fins al gener de 2008.

Va néixer a Cal Badia, en una habitació amb palangana i gerro, i va morir a l'UCI de l'Hospital de Barcelona envoltat de tecnologia punta que, a l'hora de la veritat, no va servir de gaire.

Amb el meu germà i els seus tres nets, i la seva dona i les quatre fillastres, vam venir a deixar les cendres a la llera del riu a tocar de cal Badia.

Un any després de la seva mort, dia per dia, hi vaig voler tornar. I hi vaig pujar tot sol.

Vaig travessar el pont –ara és una pasarel·la segura, de ferro industrial, a prova de riuades-. Vaig trepitjar l'era, vaig encerclar els tres noguers, vaig mirar la casa i vaig tornar al riu. I allà, en aquell instant, per convicció més que per rampell, vaig decidir el meu futur. A partir d'aquell moment, als 41 anys tocats, em dedicaria únicament a allò que realment em venia de gust: escriure.

Després de prendre la decisió, per celebrar la victòria més íntima, vaig agafar uns còdols i els vaig llençar a l'aigua tan lluny com vaig saber. M'hi vaig estar una estona. No tenia pressa. Tot d'una, m'havia alliberat.

Quan es fa un pacte així, amb la natura, amb la nostàlgia i amb la història, només es pot fer una cosa: complir-lo.

I aquíestic. A Organyà. En aquesta magnífica Fira del Llibre del Pirineu, convidat com a escriptor a llegir aquesta homilia boomerang que m'ha tornat de Barcelona a Guixers, sense que ens hagi calgut cap dron per sobrevolar el serrat d'Odèn i el Port del Comte.

A l'altre costat d'aquesta muntanya, doncs, hi ha vides que no sabem i ni tan sols imaginem.

Hi ha pedres que no són exactament les nostres. Ni les olors, ni els arbres tampoc són iguals. Ni els paisatges. Ni els udols del llop.

Ni el fred rebec de gener, ni tan sols la claror d'un capvespre d'estiu és la mateixa que la d'avui, aquí i ara. Allà canvien les rialles, i les pors. Les pedregades sonen diferent, i hi ha paraules pròpies.

Potser hi ha errors nous, també...

O oportunitats mai somiades.

O un atzar - fenomen fonamental, l'atzar- que a vegades bufa cap una banda o, segons com, et mena cap al cantó equivocacat sense que cap científic encara hagi explicat per què.

Per arribar a l'altre costat d'aquesta muntanya, podem fer el cim o vorejar carenes.

Cadascú ha de marcar el seu itinerari i destinar-hi les hores que calgui per trobar la pista i resseguir-la, sempre, amb la fe del caminant.

Triat el camí, mantindrem el convenciment que valdrà molt la pena anar a descobrir què hi ha a l'altre costat.

D'aquesta muntanya.

De qualsevol muntanya.